

Siyasal İletişim Bağlamında Türkiye'de Seçim Şarkıları: *Kısa Bir Gösterge Analizi*

DR. FATİH CERAN¹

Öz

Bu çalışma Türkiye siyasi kültürünün temel bileşenlerinden biri olan seçim şarkıları üzerine yoğunlaşacaktır. Siyasal iletişimin olmazsa olmazı olan bu şarkılar çok partili döneme geçişten itibaren, siyasal bağlam, kullanılan semboller, melodi ve mesaj gibi söylem analizinin temel faktörleri üzerinden ele alınacaktır. Seçim şarkıları ya bir gösterge formu olan şiirle başka bir gösterge formu olan müziği birleştirerek çok modlu hale getiren, ya var olan bir şarkıyı seçim bağlamına yerleştirip uyarlayan ya da var olan bir şiiri besteleyerek siyasal iletişim amaçlı kullanım pratikleri olarak karşımıza çıkar. Bu bakımdan onları göstergeler arası çeviriden ziyade bir gösterge kombinasyonu olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır. Bu çalışma seçim şarkılarını bir gösterge kombinasyonu olarak söylem analizine tabi tutacak ve birer siyasal mesaj olarak dönemin genel koşulları çerçevesinde ele alacaktır.

Anahtar sözcükler: Siyasal iletişim, gösterge, bağlam, sembol, melodi, mesaj

Election Songs in Türkiye in the Context of Political Communication: *A Brief Signifier Analysis*

Abstract

This study will focus on election songs as a key component of Turkish political culture. These songs, which are indispensable for political communication, will be discussed from the onset of multi-party period, through the basic factors of discourse analysis such as political context, symbols used, melody and message. Election songs appear as practices that either combine a form of signifier, poetry, with another sign form, music, to make them multimodal, or adapt an existing song to the election context, or compose an existing poem and use it for political communication purposes. In this respect, it would be more accurate to evaluate them as a combination of signs rather than a translation between signs. This study will subject election songs to discourse analysis as a combination of signs and will consider them as political messages within the framework of general conditions of the period.

Keywords: Political communication, signifier, context, symbol, melody, message

¹ İstanbul Atlas Üniversitesini, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Mütercim Tercümanlık Bölümü, e-posta: fatih.ceran@atlas.edu.tr, ORCID: 0009-0001-1643-6365

Gönderilme Tarihi: 15 Aralık 2024

Kabul Tarihi: 11 Nisan 2025

GİRİŞ: ÇALIŞMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE ANALİZ MATRİSİ

Arthur Schopenhauer'e göre müzik hem birey hem de toplum üzerinde derin, hızlı ve güçlü bir etkiye sahip olan varoluşsal bir fenomendir. Bu etki var olan başka bir şeyin temsili ya da tekrarı değildir ve insan bilincine doğrudan temas eder (2010, s. 283). Söz müziği daha somut bir anlam zeminine oturarak temsil kabiliyeti kazandırır ve bütünlüklü bir ifade haline getirir. Başka bir deyişle söz gerçekliğin zihne yansımaları, müzik ise duyguya yansımasıdır (Seeger 1977, s. 35). İnsana bir bütün olarak ulaşmaya çalışan siyasal iletişimde bu ikisi doğrudan bir mesaj olarak kurgulanır ve bahsedilen derin, hızlı ve güçlü etkisinden dolayı vazgeçilmez bir araç olarak kullanılır.

Günümüzde kitle iletişimin ayrılmaz bileşeni haline gelen görsel de eklenince politik mesaj temel gösterge modlarının çoğunu içermiş olur. İşin doğası gereği olabildiğince çok sayıda insana ulaşmak isteyen politik aktörler popüler iletişim biçimlerine ve bu biçimler üzerinden paylaşılan içeriğe karşı kayıtsız kalamazlar. Bundan dolayı var olan kitle iletişim olanaklarını kendi söylemlerine uygun bir şekilde kullanmak durumundadırlar. Tarihsel gelişim açısından önce söz, sonra söz-müzik, daha sonra ise söz-müzik-imge kombinasyonu ile karşımıza çıkan politik iletişim mevcut formasyonuna bir çeşit çok-modlulaştırma süreci üzerinden ulaşmıştır. Bu formasyonda her gösterge alanı kombinasyona kendi etkisini taşır; müzik, çağrışım ve enerjiyle katkıda bulunurken söz doğrudan mesaj, görsel de pekiştirici roller üstlenir.

Söz konusu formasyonda Ferdinand Saussure'nın öne sürdüğü gösteren-gösterilen kavramlaştırmasından (2011, ss. 67-75) ve yine analitik bir şekilde bakacak olursak, her gösterge alanı kendi gösteren-gösterilen çiftine sahiptir. Söz, ses ya da yazı olarak, müzik yine ses ya da melodi olarak, görsel ise birtakım imgeler üzerinden gösteren rolü oynar. Gösterilen ise somutlaştırılması zor olduğundan bunların bir kombinasyon olarak birey ve toplum üzerinde bu şekilde yaptığı etki ve yarattığı davranış üzerinden değerlendirilir.

Gösteren ile gösterilen ya da en genel anlamıyla toplumsal etkileşim sınırsız ve belirsizliklerle dolu bir evrende işlev görmez. Aksine herhangi bir toplumsal etkileşimin anlamlı ve devamlı olabilmesi için bir anlam bütünlüğü olan semiyotik bir evrene gömülü olması ve o evrenin semantik haritasıyla uyumlu olması gerekir. Yuri Lotman canlı varlıkların bulunduğu alan olan *biyosfere* benzetme yaparak dil ve iletişimin gerçekleştiği bu varsayımsal alanı *semyosfer* (1990, s. 123-130) olarak isimlendirir. Kültürün işleme için hem bir ön şart hem de kültür formasyonunun bir sonucu olan bu semiyotik alan kültürle eş-uzamlıdır. Semiyosfer, kendi içinde heterojen ve asimetrik bir doğaya sahiptir ancak çalıştırdığı anlam haritası üzerinden bütünlük arz eder.

Benzer bir yaklaşım eleştirel söylem analizi alanında Norman Fairclough tarafından da dile getirilmiştir. Siyasal söylemin oluşturulmasında içerik sağlayan ortak değerler, inançlar, varsayımlar, pozisyon alışlar, umutlar, korkular, beklentiler gibi şeylerin toplamını içeren rezervuarı *üyelerin kaynakları* (1989, s. 25) olarak tanımlar. Bu çalışmanın araştırma konusu olan seçim şarkıları ve bir üst başlık olan politik söylem işte böyle bir rezervuar referans alınarak üretilir ve yine muhatap kitle tarafından aynı rezervuarın değerleriyle tüketilir. Temel kabul-red tavırları, duygulanımlar, dost-düşman kurguları, akıl yürütmeler, yargılar, grup-içi olarak görülen bireylerin kimlikleri ve grup-içi ve grup-dışı ilişkiler bir yorumlama evreni olan bu rezervuar tarafından

şekillendirilir. Bu yaklaşımda analiz birimi ulusal kimlik anlamında toplumun geneli değil, kendi içinde daha tutarlı olan alt gruplar ve topluluklardır. Lotman'ın dilbilimsel açıdan semiyosfer olarak adlandırdığı alanla Fairclough'un politik söylem açısından üye kaynakları olarak adlandırdığı rezervuar oldukça yüksek bir örtüşme oranına sahiptir ve farklı yaklaşımlarla aşağı yukarı aynı varsayımsal alanı işaretlemektedir.

Yine söylem analizi alanının önemli araştırmacılarından biri olan James Paul Gee ise semiyotik ve söylemin daha pratik taraflarına odaklanır. Söylem çalışmalarını *form-fonksiyon korelasyonları*, *gömülü anlamlar* ve *hayali dünya* kavramları üzerine kurar (2010, ss. 17-19). Form-fonksiyon korelasyonları ile kelime ya da işaretin kendisi ve kastettiği anlamı belirten Gee, gömülü anlamlar ile bağlamda üretilen ve her zaman doğrudan söylenmese bile muhatabı tarafından anlaşılan içeriği, hayal edilen dünya ile de anlamın oluşturulup paylaşıldığı yorum alanını kasteder. Form-fonksiyon korelasyonları semiyolojideki gösteren-gösterilen ikilisine benzerken, hayal edilen dünya ve gömülü anlamlar ise semiyosferin sınırlarını ve muhtevasına atıfta bulunur.

Bu çalışmada söylem analizine tabi tutulacak olan şarkılar için kullanılacak analiz matrisi dört ana bileşen üzerine kurulu olacaktır; *bağlam*, *semboller*, *melodi* ve *mesaj*. Bağlam ve semboller şarkının üretildiği/kullanıldığı semiyosferi işaretlerken, melodi ve mesaj ile gösterileni hedefleyen bir göstereni (fonksiyon hedefli formu) ve aslında hepsinin toplamıyla gömülü anlamları ifade edecektir. Bu şekilde, analiz, semiyoloji ve söylem analizinin üst üste geldiği bir çerçeve üzerinden gerçekleştirilecektir.

1. SİYASAL İLETİŞİMİN AYRILMAZ BİLEŞENİ OLARAK MÜZİK

Birçok sebepten dolayı müzik siyasal kampanyaların ve daha genel anlamda siyasal iletişimin en hayati unsurlarından biridir. Başka bir deyişle müzik farklı dışavurumlarından dolayı siyasal hareketlenmelerin temel bileşenidir. Ortak ruhun, yani buluşulan (ya da kendisine davet edilen) ortak paydanın ifadesi olarak müzik başka hiçbir gösterge formu tarafından ifade edilemeyecek bir güce sahiptir.

İletişim araçları geliştikçe ve çeşitlendikçe siyasi aktörler mümkün olan her kanalı kullanarak maksimum sayıda seçmene ulaşmaya çalışırlar. Bu bakımdan sosyal ve geleneksel medya dahil olmak üzere kamusal alanda görünür (ve duyulur) olmak hayati öneme sahiptir. Siyasal çağrının bu görünürlüğü müzik olmadan tamamlanmış olamaz. Ne parti programı ya da benzeri metinler ne de liderin halka hitabı müziğin iletişim kapasitesine sahip değildir. Çünkü müzik yukarıda ifade edilen doğrudanlık ve derinlikten dolayı siyasal çağrının en direkt ve etkili ifadesidir ve muhatabı çağrının detaylarına hazırlar. Bundan dolayıdır ki seçim şarkıları en çok mitinglerde kullanılır. Şarkıyı dinleyen kitle liderin mesajını almaya hazır hale gelir. Dolayısıyla seçim şarkısı hem başlı başına siyasal bir mesajdır hem de mesajın diğer bileşenleri açısından kolaylaştırıcı işlevi görür.

Seçim şarkılarında gerçekleştirilmek istenen değişim bazen mizahi bazen dramatik bazen de coşkun bir tonla ifade edilir. Bu mümkün olan en basit bir dille yapılır ki hedef kitlenin politik okuryazarlığı en düşük olan bireylerine bile ulaşılabilir. Çalışmanın devamında vaka olarak alınan şarkılarda da görüleceği üzere seçim şarkısı dinleyene bilişsel bir yük getirmeyecek bir şekilde tasarlanır. Hem duygusal bir mesaj taşıdığı hem de bilişsel yük ya da doğrulama çabası içermediği

için de içinde yaşadığımız *hakikat-sonrası* (post-truth) dönemin koşullarına özellikle uygundur (Hannon, 2023, ss. 40-62).² Yine tam da bu sebeplerden dolayı paylaşılan duygu, düşünce ve değerlerle çevrili bir hayali topluluk inşa eder. Bu hayali topluluk kısmen *ad-hoc* bir doğaya sahip olup birincil amaç olarak yaklaşmakta olan seçim için bir araya gelmekte olsa da paylaşılan değerlerle birlikte uzama yani devamlılık iması da taşır. Bu bağlamda seçim şarkıları dost-düşman konumlandırması bakımından da son derece etkili bir propaganda aracı olarak kullanılabilir. Yine seçim şarkıları ya da daha genel anlamda kampanya müziklerinde dinleyenin önüne bir hedef konur ve doğrudan ya da dolaylı bir şekilde hedefe giden yolda değişimin bir parçası olmaları talep edilir. Yani her seçim şarkısı bir harekete katılma davetidir ki bu hareketin en basit fakat en kritik davranışı oy kullanmaktır. Daha büyük, daha müreffeh, daha adil ya da özgür bir ülke özlemi bu şarkılarda çok popülist bir şekilde de olsa ifadesini bulur. Bütün olarak değerlendirildiğinde kampanya müzikleri seçimde bilgiye erişim, odaklanma, partiyi ve lideri hatırlama, pozisyon alma ve harekete geçme etkisi oluşturur ve tüm bunlar üzerinden verilen mesajın erişimi ve etkisi artırılır (Tanyıldızı, 2012, ss. 101-102). Yani bu şarkılar siyasal mesaj üzerinde hem toplumsal erişimi artırarak genişletici bir etki hem de tekil bireyler üzerinde mesajı daha etkili bir hale getirerek derinleştirici bir etki yaratır.

1.1. Tarihi Arka Plan: *Dünyada ve Türkiye’de Seçim Şarkıları*

Müziğin siyasal mobilizasyon amaçlı olarak kullanımı oldukça eski ve geniş bir konudur. Antik Çin’deki duvar ustalarından alınan kayıtlardan Osmanlı Ordularının kullandığı Mehter marşlarına ya da İngiliz tahakkümüne karşı çıkan İskoç şarkılarına kadar gerek iktidar sahipleri gerekse muhalifler ve isyancılar tarafından kullanılmıştır. Nitekim müziğin etkin kullanıldığında siyasette ne kadar etkili olacağını ifade eden geç 17. Yüzyıl İskoç milliyetçisi Andrew Fletcher, “İstediği şarkılarını yapmasına izin verilen bir adam, kanunları kimin yaptığını umursamak zorunda değildir” demiştir (Purves, 1882, ss. 150-154). Daha yakın dönemde ise işçi hakları kölelikle mücadele hareketi, kadın hakları, popüler halkçı şarkılar gibi alanlarda kullanılmıştır. Her toplumsal değişim dönemi kendi şarkılarını getirmiş ve müzik 1840ların ütopyacı hareketlerinden seçim mitinglerine ve dini hareketlere kadar her hareketin ayrılmaz bir parçası olmuştur (Dunaway, 1987, ss. 268-294). Yine Hitler dönemindeki Almanya ve Sovyetler Birliği gibi siyasal yelpazenin zıt kutuplarında konumlanan otoriter rejimler de propaganda şarkılarını, özellikle de marşları yoğun bir biçimde kullanmışlardır.

Seçimli demokrasiye 1950 yılında geçen Türkiye’de ise siyasal propaganda ilk 15 yılda daha çok yazılı materyal ve radyoda adayların konuşması üzerinden gerçekleştirilmiş ve bir seçim şarkısı ilk defa 1965 yılında Türkiye İşçi Partisi (TİP) tarafından kullanılmıştır. Yarının Şarkısı başlığını taşıyan bu şarkı partinin başarısını artırmış ve TİP bu seçimlerde 15

² Sosyal bilimciler arasında hakikat-sonrası dönemin ne olduğuna dair kesin bir uzlaşma olmamakla birlikte yaygın görüşe göre kavram, insanların hakikatin ne olduğunu öğrenmeye dair güçlü bir arzularının olmadığı ve yaşanan hayatın ve politikanın karmaşıklığı karşısında inanmak istedikleri şeylere yönelip kendilerini rahatsız edecek şeylerdense bilinçli ya da bilinçsiz uzak durmayı tercih ettikleri bir dönemi işaret eder.

milletvekili kazanmıştır (Çil, 2023, ss. 1674-1681). 1961 Anayasasının polis müdahalesini kısıtlayarak toplumsal hareketlere alan açan doğasının da teşvikiyle bu dönemde sosyopolitik hareketlenmeler çoğalmış ve 1973 yılından itibaren seçim şarkıları propaganda döneminin ana eksenine oturmaya başlamıştır.

Çalışmanın bundan sonraki kısmı, bu yıldan başlayarak seçim şarkılarını bir gösterge analizine tabi tutacak ancak bütün şarkıları tek tek ele almak mümkün olmadığından söz konusu analiz bir seçki üzerinden yapılacaktır. Seçki yapılırken temsiliyet oranı hesaba katılacak ancak çeşitlilik de dikkate alınacak ve sonuç kısmında genel bir değerlendirme ile siyasi yelpazenin görünümü hakkındaki bulgular paylaşılacaktır. Giriş kısmında da belirtildiği gibi analiz, *bağlam*, *semboller*, *melodi ve mesaj* bileşenleri üzerinden yapılacaktır.

1.2. 1973 Seçimleri ve Cumhuriyet Halk Partisi

Bağlam: 1973 seçimleri, 1961 Anayasasının getirdiği özgürleşme ve kamusal alanda yaşanan genişlemenin 1971 askeri muhtırası tarafından kısıtlandığı bir sosyopolitik ortamda gerçekleşmiştir. CHP'nin bir önceki seçimde (1965) konumlanmaya başladığı "ortanın solu" pozisyonu 1973 seçimlerinde biraz daha sola kaymış ve Parti hem devlet otoritesi hem de sermayeye karşı daha mesafeli hale gelmiştir. Eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın desteklediği ve kapatılan Demokrat Parti'nin asıl mirasçısı olduğunu iddia eden Demokratik Parti (%11), Siyaset arenasına yeni giren İslamcı-muhafazakâr Necmettin Erbakan'ın önderliğindeki Milli Selamet Partisi (%11) ve Milliyetçi Hareket Partisi'nin (%3) sağ seçmeni bölmesiyle Bülent Ecevit liderliğindeki CHP seçimden %33 oyla birinci parti olarak çıkmıştır (Resmî Gazete, erişim: 13.12.2024).

Semboller: CHP, 1973 seçimlerinde genel başkan Bülent Ecevit'e atıfla "Gel Karaoğlan" (Halkçı Ecevit, "Ahmet Anar- Gel Karaoğlan Tam Hâli (Canım Ecevit)", erişim: 13.12.2024.) şarkısını kullanmıştır: "50.senenin aydın kişisi/ Zaman geldi çattı gel Karaoğlan/ Bu bozuk düzenden artık usandık/ Sen buna bir çare bul Karaoğlan" ifadeleriyle başlayan şarkı Ecevit'i bir çare-lider olarak sembolleştirir. Son kısımda ise "Ak günlere doğru gel Karaoğlan" şeklinde sonlanan şarkı CHP'nin seçim sloganı olan "Ak Günlere" ifadesi ile biter. Ecevit'in şahsında giydiği mavi gömlek ve seçim meydanlarında uçurduğu ak güvercin de emek ve özgürlük sembolleri olarak kullanılır. Cumhuriyet'in kuruluşunun 50. Yılına atıfta bulunuyor olması da mevcut durumdan şikâyet ederken ülkenin kurucu değerleriyle temel bir zıtlasma içinde olunmadığı şeklinde değerlendirilmelidir.

Melodi: İç Anadolu yöresinin ses motiflerini içeren bir halk türküsü formatındadır Gel Karaoğlan. Bu bakımdan, enerjisi oldukça düşük ve yavaş tempolu bir şarkı olsa da halkçı bir tema ile bestelenmiş bir eser olarak değerlendirilebilir. Ancak şarkının sözlerinde var olan umut ve değişim çağrısı melodide sesini bulamamıştır.

Mesaj: Şarkının bitiş kısmında geçen "Ak Günlere" 1973 seçimleri için CHP'nin ana sloganıdır. Ancak şarkıda Partinin propaganda sloganı olarak da kullandığı "Halkçı devrimci gençleriz/Emperyalizmi ezeriz" ya da "Tekelleri kuşatacağız", "Toprak işleyen su kullananındır", "Devlete de servete de kul olmayacağız" (Baydar, 2006, s. 34) gibi daha solda duran keskin ifadeler kullanılmamıştır. Bu olabildiğince geniş bir kitleye ulaşma ve ortada duran seçmeni ürkütme

çabasının bir sonucu olarak düşünülebilir. Yine kullanılan “ak günler” ifadesi bugünün karanlığının yarının aydınlığıyla son bulacağı umudunu ifade ertmektedir. Bu umut için gereken revizyonu yapacak lider olarak Ecevit öne çıkarılmıştır.

1.3. 1977 Seçimleri ve Doğru Yol Partisi

Bağlam: 1977 seçimleri son yıllarda artan toplumsal şiddet olaylarının belirleyiciliği altında gerçekleşmiştir. İstikrar arayışı seçmen talebinin en baskın bileşeni haline gelmiş partiler de propaganda çalışmalarında bunu dikkate almıştır. Öğrenci olayları, kitlesel şiddet, küresel petrol krizi ve Türk lirasının devalüasyonu seçim atmosferini belirleyen unsurlar olurken CHP ve AP istikrarsızlıktan birbirini sorumlu tutmuş ve kendi partilerini sosyal istikrar ve ekonomik kalkınmanın adresi olarak göstermeye çalışmışlardır. Sağ seçmen içinde Ecevit’in CHP içinde örgütlü bulunan komünist bir grubun etkisi altında kaldığına dair kanaat yaygın hale gelmiştir. Adalet Partisi iletişimini bu kanaat ve yarattığı tedirginlikler üzerine kurmuş (Gülen, 2019, s.119-157) ve seçim şarkısı olarak da Ankara yöresinden Burhan Gökalp’e ait “Zühtü” (TheKhanate, “Komüniste kanma Zühtü!” - Adalet Partisi Seçim Şarkısı (1977)”, erişim: 11.12.2024) isimli şarkıyı sözlerini değiştirerek “Komüniste Kanma Zühtü” şeklinde uyarlamıştır.

Semboller: Şarkı milliyetçi-muhafazakâr bir semiyosfer içerisinde bu seçmen grubunun değer rezervuarı yoğun bir şekilde kullanılarak yeniden yazılmıştır. Semiyosferin içi ve dışı, muhafazakar siyasette sıklıkla karşımıza çıkan maniheistik bir çağrışımla kategorik olarak iyi ve kötü çağrışımıyla ifade edilmiştir. “Ecdadının kemikleri sızlıyor be Zühtü/ Aklını topla Zühtü/ O şehitler olmasaydı sen var mıydın Zühtü?! Komüniste kanma Zühtü!! Ar namus gider Zühtü!! Din iman kalmaz Zühtü!” ifadeleriyle muhafazakar dünya görüşünü inşa eden değerlerin adeta boca edildiği şarkı devamında Adalet Partisi’nin adayı olan Süleyman Demirel’in altyapı alanındaki başarılarını hatırlatarak sona erer: “Aklını topla Zühtü!! Süleyman’dır yolun Zühtü/ Unutma sakın Zühtü!! Barajları Zühtü/ Fabrikaları Zühtü/ Asfaltları Zühtü!! Televizyonu zühtü/ Köprüleri Zühtü!” Bu şekilde sağ-muhafazakar kalkınmacılığın hem maddi hem manevi iddialarını mizahi bir şekilde dillendiren şarkı potansiyel seçmeninde var olan komünizm endişesini köpürterek seçmeni kendisine çekmeye çalışmıştır.

Melodi: Bir Ankara havası olan şarkı melodi olarak yüksek bir enerjiye hatta oynaklığa sahiptir. Milli manevi değerlerin cömertçe kullanılması ve komünizm tehlikesine karşı uyarı iddiası taşıyor olmasına rağmen melodisinde bir tehdit ya da korku çağrışımı yoktur. Şarkının sözleri ve melodisi bu bakımdan çok uyumlu olmasa da rakip partiyi alaya alma çağrışımı yapması ve yüksek enerjisinden dolayı akıllarda kalmayı başarmıştır.

Mesaj: Şarkı AP’yi milli-manevi değerlerin hem mirasçısı hem de koruyucusu olarak konumlandırıyor. Yaşam tarzı anlamında milliyetçi-muhafazakar değer rezervuarından “ar, namus, din, iman” gibi kavramlar öne çıkarılırken ülkenin bu günlere gelmesinde verilen şehitler Galiçya, Kore gibi uzak fakat toplumsal hafızada yaşayan örneklerle anlatılıyor. Tüm bu milli-manevi mirasın korunmasının ise ancak AP ve lideri Süleyman Demirel ile mümkün olacağı ifade ediliyor. Yine altyapı alanında Demirel döneminde kaydedilen gelişmeler hatırlatılarak maddi kalkınmanın adresi olarak da yine AP lideri öne çıkarılıyor.

1.4. 1991 Seçimleri ve Anavatan Partisi

Bağlam: 1983 yılında kurulan ve girdiği ilk seçimi kazanarak 80lerin baskın partisi haline gelen Anavatan Partisi (ANAP) kurucu lider Turgut Özal'ın 1989 yılında Cumhurbaşkanı olmak üzere partiden ayrılmasının ardından Mesut Yılmaz liderliğinde yoluna devam eder. AP'nin devamı olarak kurulan Doğru Yol Partisi (DYP) ile büyük benzerlikler taşıyan ANAP da bir merkez-sağ partisi olarak kurulmuştur. 1990'larda bu iki merkez-sağ partinin rekabeti popüler kültür ve popüler şarkılar üzerinden devam etmiştir (Çil, 2023 s. 1678). ANAP 1991 seçimlerine sözleri Aysel Gürel bestesi Onno Tunç'a ait olan Sezen Aksu'nun seslendirdiği "Hadi Bakalım" (Özaydın İmran, "20 Ekim 1991 Genel Seçimi ANAP Seçim Şarkısı", erişim: 10.12.2024) şarkısının uyarlamasıyla girmiştir.

Semboller: Şarkıda kullanılan semboller oldukça merkezci ve popüler bir doğaya sahiptir. Şarkıyla merkez-sağ seçmenle merkeze yakın sol seçmenin birlikte hedeflendiği söylenebilir çünkü şarkıda geçen "gençlik, iş yapmak, kolları sıvamak, kadınlar, gençler" gibi semboller siyasi merkezin iki tarafının semiyosferine de hitap edebilen değerlerdir. İdeolojik bir tutumdan ya da ağır gömülü anlamlardan kaçınılan şarkıda hafif bir kalkınma vurgusu kullanılmış ve ülkenin en geniş kabul görececek değerleri vurgulanmıştır. Şarkının doğasına uygun olarak Mesut Yılmaz bir kurtarıcı gibi değil, gençlik ruhuna uygun sorunsuz bir lider olarak ve oldukça hafif bir dille vurgulanmıştır. Yine bu şarkı dönemin eğilimine uygun olarak görselle birleştirilmiş ve bir klip olarak da oynatılmıştır.

Melodi: Hadi Bakalım şarkısı enerjisi yüksek ve coşkulu bir pop müzik parçasından aynı isimle uyarlanmıştır. Sevilen bir şarkı olması ve pozitif bir melodiye sahip olması revizyoncu olmaktan ziyade herkesi yakalamaya çalışan bir siyasal kampanya ile uyumludur. Popüler bir parça olmakla beraber halkçılık vurgusu yoktur ve kentsel bir beste özelliği taşır. Melodiye gömülü pozitif bir çağrışıma sahip olduğunu söylemek bu şarkı için abartı olmayacaktır. Dışlayıcı bir tınısı yoktur ve herhangi bir siyasal oluşumu hedef almaz.

Mesaj: Fazlasıyla ılımlı bir şarkı olan Hadi Bakalım mesajlama bakımından da partiye ve lidere aşırı vurgudan kaçınarak atıfta bulunur: "Hadi bakalım, yeni baştan/ Yılmıyoruz yarıştan/ Yine en büyük Mesut Yılmaz/ Zorunlu bu vatandaş/ Anavatan en başta/ Bu bitmeyen yarıştan/ Koşuyor Mesut Yılmaz/ Yılmadan azimle en başta". Sözler seçmene fazla bir içerik sunmadan hafif bir dille lideri ve partiyi hatırlatmaktadır. Her ne kadar hedef seçmen grubuna uygun gibi görülse de bir boş gösterene dönüşen bu şarkı ANAP'a 1991 seçimlerinde fazla başarı getirmemiş ve Parti %24 ile ikinci parti konumuna düşmüştür.

1.5. 2007 Seçimleri ve Milliyetçi Hareket Partisi

Bağlam: Milliyetçi Hareket Partisi 2007 seçimlerine yaşadığı krizleri iyi yöneterek kendisini konsolide etmeyi başarmış bir AKP iktidarı karşısında girdi. Üstelik iki partinin seçmen tabanı kayda değer bir oranda örtüşüyordu. Türk-İslam sentezi, bir semiyosfer kurucu olarak iki parti seçmeninin değer rezervuarını ciddi ölçüde belirliyordu. Bu seçimlerde MHP'nin ana sloganı "Tek Başına MHP" olurken siyasal iletişimde öne çıkardığı argümanlar, terör, ulus kimliği ve iktidar partisinin küresel güçlere boyun eğdiği iddiası olmuştur. Bu bağlamda tamamlayıcı slogan da

“Dünyaya Tek Bir Cevap Yeter” olmuştur (Köksal, 2014, s. 1004-1022). 2002 seçimlerinde %8 oy alarak TBMM’ye giremeyen MHP’nin bu seçimlerde %14 oy alarak 71 milletvekili çıkarmış olması iletişim stratejisinin toplumda karşılık bulduğunu göstermektedir. MHP bu seçimlere çok sayıda başka şarkının yanında Şemsinah Şener’in seslendirdiği “Devlet Geliyor” (MHP, “Seçim - Miting ve Siyasi Kampanya Tema Müzikleri”, erişim: 09.12.2024) ana şarkısı ile girmiştir.

Semboller: Şarkı, MHP genel başkanı Devlet Bahçeli’ye ait “Önce ülkem ve milletim sonra partim diyorum” sesiyle başlar. Burada kullanılan sıralama gömülü anlam olarak MHP’nin iktidar arayışındaki bir siyasi parti olmanın ötesinde ülke ve milletin bekasına odaklanmış bir organizasyon olduğu imasını taşımaktadır. MHP’nin zihinsel zeminini oluşturan Türk-İslam sentezi semiyosferinin başat kavramları olan “güçlü Türkiye, devlet, vatan toprağı, herkesin el ele (yekpare millet) olması ve ne ABD ne AB (ılımlı Batı karşıtlığı)” şarkının omurgasını teşkil ediyor. MHP ve ülkücü hareketin üstün değeri olan devlet ise Parti genel başkanının adıyla cinas yapılıyor ve “devletin başına Devlet geliyor” şeklinde, gömül anlam olarak iki üstün değer yan yana temasıyla veriliyor. Genel bir değerlendirme ile Devlet Geliyor şarkısı MHP’nin mevcut ve potansiyel seçmen havuzunun önemli değerlerini seslendiren ve seçim sonuçları itibarıyla bakıldığında da etkisi inkâr edilemez bir şarkı olmuştur.

Melodi: Devlet Geliyor oldukça enerjik coşkulu ve oyun havası formunda bir halk müziği melodisine sahiptir. Şarkının sözlerinde bulunan müjdeleme temasıyla uyumlu olan melodi halay formuyla adeta bir “şenliğe katılım, kutlamaya davet” duygusu vermektedir. Bu da MHP’nin 2007 seçimlerinden evvel yakaladığı pozitif momentum ile uyumludur. Yine halay popüler olana karşılık “milli” olanı, modern olana karşılık gelenekseli öne çıkarır.

Mesaj: Parti genel başkanının adı ile MHP seçmeni tarafından üstün bir değer olarak görülen devletin aynı sese sahip olması şarkının mesajı ve liderin öne çıkarılması açısından detaylı bir düşünce ortaya konduğunu göstermektedir. “Devletin başına Devlet geliyor” denerek lider partiler üstü bir konuma oturtularak devlet ve bekasının garantörü olarak müjdelenmektedir. “Yediden yetmişe herkes el ele” ifadesinde doğrudan anlam toplumsal barış olsa da dolaylı anlam farklılıkların MHP’nin öngördüğü şekilde ortadan kaldırıldığı yekpare bir millet hayalidir. Yine şarkıda geçen “Ne ABD ne AB engel önünde...” ifadesi ideolojik olmayan ılımlı bir batı karşıtlığı mesajını verirken “Barzani Tayyip’i istese bile...” ifadesi Kürt meselesi konusunda AKP’nin o dönemki ılımlı tavrına karşı bir pozisyon alındığını gösteriyor. Seçmen kitlesi belli ölçüde dini duyarlığa sahip olmasına rağmen şarkıda herhangi bir dini mesaj verilmemiştir ve bu MHP geleneğine uygun bir pozisyon alış olarak değerlendirilebilir.

1.6. 2015 Seçimleri ve Halkların Demokrasi Partisi

Bağlam: 2013 yılında yaşanan Gezi Parkı Olayları ve 17-25 Aralık Soruşturmalarının ardından 2015 seçimlerine girerken AKP genel başkanı ve dönemin başbakanı olan Recep Tayyip Erdoğan siyasi gücün merkezde daha fazla toplandığı bir başkanlık sistemi talep ediyordu. Seçim sloganını “Erdoğan’ı başkan yaptırmayacağız!” olarak belirleyen HDP bu seçimde sadece Kürt meselesine odaklanan *tek siyasetli bir parti* olmaktan çıkarak büyük kentlerin yoksul kesimlerine, liberallere ve sosyalistlere de ulaşmak istedi. Haziran

seçimlerinde aldığı %13 oy bu stratejinin büyük ölçüde başarılı da olduğunu ortaya koymuştur. Seçim şarkısı olarak belirlenen “İnadına Barış İnadına HDP” (DEM Parti, “İnadına Barış İnadına HDP - 1 Kasım seçim şarkısı”, erişim: 12.14.2024) de tek siyasetten çıkış ve Türkiye partisi olarak kitlelere ulaşma çabasını yansıtmaktadır. Sosyolojik açıdan yaşanan süreç geleneksel HDP seçmeni semiyolojisinin ve değer rezervuarının genişlemesi olarak değerlendirilebilir.

Semboller: İnadına Barış İnadına HDP, HDP için yalnızca seçim şarkısının değil aynı zamanda seçim bilgirisinin de başlığıdır. Şarkı, toplumsal çeşitlilik, çok kültürlülük ve çevre sembolleriyle doludur. Öne çıkan kavramlar olan barış, umut, eşitlik, horon, halay, saz, çok dillilik” toplumsal çeşitliliğe vurgu yaparken, “dere, ağaç, hayat, insan” gibi kavramlar çevresel duyarlılığın altını çizer. Şakıda en çok geçen ve hemen her satırın ilk kelimesi olan “inadına” ise şarkının omurgasını oluşturarak ne bu konudaki taleplerden ne de ılımlı tutumdan vazgeçilmeyeceğini ifade etmektedir. İlginç bir şekilde, yani diğer partilerden farklı olarak lider vurgulanmaz ve bu durum söz konusu taleplerin partinin kurumsal kimliğinde yerleşik hale geldiği şeklinde değerlendirilebilir.

Melodi: İnadına Barış İnadına HDP, canlı coşkulu aynı zamanda kendinden emin ve rahat bir melodiye sahiptir. Kürtlerin yaşadığı travmalar ya da dezavantajlı kesimlerin acıları melodiye yansımaz. Oldukça pozitif bir akışa sahip olan şarkıda geçen “inadına kahkaha inadına” ifadesi de bunun bilinçli bir tercih olduğunu göstermektedir. Melodinin genelinde gömülü çağrışım olarak umut, kararlılık, coşku ve zafer temalarının iç içe geçerek ifade edildiği söylenebilir.

Mesaj: İnadına Barış İnadına HDP adeta her satırı bir mesaj içeren oldukça yoğun bir seçim şarkısı olmuştur. Mesajın iletilmesi konusunda da mahcup davranılmamış, dışa dönük kuşatıcı bir üslup takip edilmiştir. Mesaj olarak toplumsal cinsiyet eşitliğinden çokkültürlülüğe, çevre hassasiyetinden istihdam yaratmaya bir çok konu şarkıda açık bir dille ele alınmıştır. Şarkıda gömülü anlam olarak sözkonusu değerlerin üstün insani değerler olduğu ve bunlarda ısrarcı olunacağı ifade ediliyor. Yine gömülü bir başka çağrışım da Partiye yönelik baskıların Partiyi savunduğu değerlerden uzaklaştıramayacağına yönelik bir direniş ve karşıt duruş mesajıdır.

1.7. 2014 ve Sonrası Seçimler ve Adalet ve Kalkınma Partisi

Bağlam: Adalet ve Kalkınma Partisi kuruluşundan bu yana siyasal iletişimi oldukça etkin bir şekilde kullanan bir parti olmuştur. Yirmiiki yıllık iktidar yolculuğunda çok sayıda seçime giren parti rap müzikten Türk Sanat müziğine kadar farklı türlerde çok sayıda seçim müziği kullanmış olsa da en çok akılda kalan en etkili seçim müziği 2014 yerel seçimleri için hazırlanan “Dombra”dır (AK Parti, “Dombra-Uğur Işılak-Yeni Klip | AK Parti”, erişim: 13.12.2024). Kazak sanatçı Aslanbek Sultanbekov tarafından bestelenen ve aslen Nogay Marşı olarak bilinen Dombra parçası, Uğur Işılak tarafından Recep Tayyip Erdoğan adına uyarlanmıştır. O tarihe kadar merkez sağda pozisyon alan ve kendisini muhafazakar demokrat olarak tanımlayan Adalet ve Kalkınma Partisi Asya Türklerine ait olan bu şarkıyı uyarlayarak MHP’nin semiyosferine girmiş ve bu durum o dönem müttefiki olmadığı MHP’de ciddi rahatsızlık yaratmıştır (Gürcanlı Zeynep ve Alp Aysel, “‘Dombra’ AK Parti ve MHP’yi birbirine düşürdü”, erişim: 11.12.2024).

Semboller: “Ezilen ve sessizliğe mahkum edilen” bir halkın güçlü ve muktedir sesi olarak öne çıkarılan Erdoğan, “halkın adamı”, “milyonların umut ışığı” ve “anaların duası” olarak konumlandırılır. Kendisini “mazlum-garip” olarak hisseden herkesin “zalimlerin korkulu rüyası” olarak Erdoğan’ın arkasında hizalanması dolaylı bir şekilde önerilir. “Yolundan dönmeyen”, “sözünün eri” olan kararlı bir lider olarak portrelenen Erdoğan, şarkıda sözü geçen tüm olumsuzluklardan çıkışı temsil eder. Liderin adının nakarat olarak kullanılmasıyla Erdoğan’ın insanüstü bir sembol haline getirilmesi düşünülmüş olabilir. Ayrıca liderin adının bir şarkı-marş haline gelmiş olması demokratik kriterler açısından risk teşkil etse de siyasal iletişim açısından oldukça başarılı bir durumu ifade eder. Bu şarkı kullanılmaya başlandığında Erdoğan 12 yıldır iktidardaydı ve hem şahsında hem partisinde hem de taraftar kitlesinde kayda değer bir güç temerküzü olmuştu. Buna rağmen şarkı merkezden ziyade çevrenin diliyle yazılmıştır ve periferik bir söyleme sahiptir. İlk bakışta tutarsız gibi gözükse de bu durum Erdoğan’ın daha ziyade çevrede konumlanmış olan seçmen kitlesi hesaba katıldığında anlamlı bir hale gelmektedir.

Mesaj: Asya Türklerine ait bu savaş temalı şarkının seçilmesi hem Erdoğan’ın muhafazakarlığa gömülü bir milliyetçiliği kendi eklektik yapısı içinde onayladığı hem de kendi gücünün farkında olduğuna dair bir mesaj verdiği şeklinde değerlendirilebilir. Uzun yılların dezavantajlı hale getirdiği kitlelerin sözcüsü ve lideri olarak ifade edilen Erdoğan dürüstlüğü ve kararlılığı ile de yüceltilmektedir. Derin bir analiz bu şarkının keskin bir iyi-kötü ayrımı üzerine kurulu olan kısmen maniheizm bir dünya algısı üzerine kurulmuş olduğunu ve Erdoğan’ın mutlak iyinin temsilcisi olarak konumlandırıldığını da söyleyebilir.

Melodi: Dombra bariz bir “bozkırda savaş” melodisidir ve zaten bestelendiği yerde bir marş olarak değerlendirilmiştir. AKP şarkıyı uyarlamadan evvel, 2010 yılında şarkıya çekilen Kazakça klipte (Aktürk Emre, “Arslanbek Sultanbekov–Dombra”, erişim: 14.12.2024) bozkırda savaşan iki grup yer almaktadır. Oldukça güçlü ve özgüveni yüksek bir besteye sahip olan şarkı açıktan meydan okuma duygusu taşır. Kavga dan çekinmeyen, kararlı ve risk almaktan korkmayan bir lider tasarımına sahip Erdoğan için bu bakımdan oldukça uygun bir melodi olduğunu söylemek mümkün. Takipçisinde “benim adıma dünyaya meydan okuyan güçlü bir liderim var” hissiyatı yaratan melodi şarkının sözleriyle ve özellikle de Recep Tayyip Erdoğan nakaratı ile uyumlu olmuştur. Gömülü anlam olarak güç ve iktidar çağrışımı yapan beste Erdoğan’ın genel siyaset diliyle de seçmenin milliyetçiliğe eğilimi olan değer havuzu ile de uyumlu olmuştur.

BULGULAR VE SONUÇ

1970’lerin başlarında Türk siyasi hayatına giren seçim şarkıları, giderek artan bir şekilde siyasal iletişimin ayrılmaz bir bileşeni olmuştur. Kimi partiler özgün beste ve güftelerle kimileri ise var olan bir şiiri besteleyerek ya da var olan bir besteye söz yazarak bu uygulamayı devam ettirmiştir. Yani seçim şarkıları pratikte hem *göstergeler arası çeviri* hem de *gösterge kombinasyonu* uygulamaları taşımaktadır. Bazı partiler umut ve inanç üzerinden pozitif bir kampanya yürütürken bazıları seçmenin değerler rezervuarını yoğun ve dramatik bir şekilde kullanarak rakip gördükleri parti üzerinden korku ve endişe yaratmayı tercih etmiştir. Bu bağlamda sol partiler genelde seçmen

tercihleri ve değerleri üzerinden değişim talep eden şarkılar yaparken sağ partiler genelde (çoğunlukla iktidarda olduklarından) o kadar revizyoncu bir dil kullanmamışlardır. Ak Parti öncesi merkez-sağ partileri ideolojik olarak yüklü olmayan popüler şarkılarla seçmene ulaşmaya çalışırken Ak Parti daha yoğun ve yüklü tercihlerde bulunmuştur. Yine sol partiler genelde halkçı doğalarını yansıtan Türkü formunda medodiler kullanırken sağ partilerde bu durum partinin siyasal yelpazedeki konumuna göre pop müzikten marşa uzanan bir çeşitlilik arz etmiştir.

Şarkılar hep bir bağlama gömülü olarak yapılmış ya da uyarlanmışlardır. İçinde bulunulan sosyopolitik atmosfer, seçmen talepleri, devletin seçimlere girmeyen fakat siyaseten etkili olan diğer aktörlerinin tutumları (Türk Silahlı Kuvvetleri gibi) mevcut istikrar düzeyi, yaşam kalitesi, servet paylaşımı, haklar ve özgürlüklere getirilen kısıtlamalar gibi faktörler hem seçim şarkılarını hem de genel siyasal iletişim dilini belirlemede oldukça etkili olmuştur. Sosyopolitik bağlam ve ekonomik durum bu şarkıların yapılmasında olduğu kadar kitle tarafından tüketilmesinde de belirleyici bir rol oynar. Kısaca bağlam, şarkının hem üretildiği hem de tüketildiği yerdir.

Semboller seçim şarkılarında cömertçe kullanılmış ve çoğu zaman şarkının kimliğini oluşturmuştur. Seçmen kitlesinin semiyosferini oluşturan değerler bu şarkılarda bolca kullanılmıştır. Öyle ki bazı durumlarda bu semboller (ya da sembolleştirilen lider) şarkının adı ya da nakaratı olmuştur. Siyasi yelpazenin sağında da solunda da şarkılar genelde (çok ideolojik bir tonda yazıldıklarında bile) lider üzerinde kurulmuştur, bu da Türkiye siyasetinde liderin partiden daha belirleyici olduğu önermesini yapmaktadır. HDP bunun istisnası olarak hareket etmiş ve liderin adı bile geçmeyen seçim şarkıları yapmıştır. Bu durumu lider kültünün olmayışı şeklinde okumak kadar asıl etken liderin seçime gitmeyen başka bir kişi olduğu çağrışımıyla da okumak mümkündür.

Şarkının sadece sözleri değil melodisi de bir anlam ve mesaj taşır ve Türk siyasetinde melodi açısından ciddi bir zenginlikten bahsetmek mümkündür. Partiler, konumları ve vermek istedikleri mesaja bağlı olarak rap müzikten halk müziğine Türk sanat müziğinden marş formuna kadar birçok farklı türü kullanmışlardır. Zaman zaman düşük enerjili melodiler kullanılmış olsa da çoğu parti coşkulu ve davet içeren melodiler kullanmış ve müjdeleyen bir beste ile kitlesinin karşısına çıkmıştır.

Şarkının mesajı doğrudan yazılan sözlerle olduğu kadar yazılmayan ancak muhatap kitlenin anlayacağı gömülü çağrışımlarla da dinleyiciye ulaşır. Mesaj konusunda partiler tabanlarında bazen umut ve pozitif değişim bazen ise korku ve negatif değişim hedeflemişlerdir. HDP'nin İnadına Barış İnadına HDP'si birinci türe örnek teşkil ederken DYP'nin Komüniste Kanma Zühtü'sü ikinci kısma örnek gösterilebilir. Partinin o seçimdeki ana mesajı çoğu zaman şarkının içinde yerini alır. MHP'nin Devlet Geliyor şarkısında yer alan "Devletin başına Devlet gelecek" nakaratı ya da AKP'nin Dombra şarkısında yer alan Recep Tayyip Erdoğan nakaratı bu mesajın bazen dolaysız verildiği örneklerdir. Seçimin en çok tekrar edilen sesi ve sözü olduğu için mesaj çoğu zaman şarkıya gömülü olarak karşımıza çıkmıştır.

KAYNAKÇA

- AK Parti, “Dombra - Uğur Işılak - Yeni Klip | AK Parti”, erişim: 13.12.2024,
https://www.youtube.com/watch?v=aSUMu_YY9t8
- Aktürk Emre, “Arslanbek Sultanbekov–Dombra”, erişim: 14.12.2024,
<https://www.youtube.com/watch?v=yPsUxLLeV1E>
- Baydar, Oya (2006), “45’lik Şarkılarla”: 60’lardan 70’lere 45’lik Şarkılar, İstanbul: Bgst Yayınları, s.34.
- Çil, Zafer (2023), Türkiye’de Seçim Müzikleri (1965-2000), *Premium E-Journal of Social Sciences*, Cilt 7, Sayı 36, s. 1674-1681.
- DEM Parti, “İnadına Barış İnadına HDP - 1 Kasım seçim şarkısı”, erişim: 12.14.2024,
<https://www.youtube.com/watch?v=kABrenyq8Ks>
- Dunaway David King (1987) Music and Politics in the United States, *Folk Music Journal*, Sayı.5, No. 3, ss. 268-294.
- Fairclough Norman (1989), *Language and power*, New York: Longman, s. 25.
- Gee Paul James (2010), *An Introduction to Discourse Analysis, Theory and Method*, London, Routledge, pp. 17-19.
- Gülen Ahmet (2019), Siyasi Partilerin Propagandaları Ekseninde 1977 Genel Seçimleri, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 65, s.119-157.
- Güranlı Zeynep ve Alp Aysel, “'Dombra' AK Parti ve MHP'yi birbirine düşürdü”, erişim: 11.12.2024, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/dombra-ak-parti-ve-mhpyi-birbirine-dusurdu-25850880>
- Halkçı Ecevit, “Ahmet Anar - Gel Karaoğlan Tam Hâli (Canım Ecevit)”, erişim: 13.12.2024,
https://www.youtube.com/watch?v=q_AWt1QySwg
- Hannon, Michael (2023), The Politics of Post-Truth, *Critical Review*, 35(1–2), 40–62.
- Lotman Yuri (1990), *Universe of the mind: A semiotic theory of culture*, Londra: IB Tauris&Co., , 1990, s. 123-130.
- MHP, “Seçim - Miting ve Siyasi Kampanya Tema Müzikleri”, erişim: 09.12.2024,
<https://www.mhp.org.tr/htmldocs/muzikler/muzikler/mhp/muzik.html>
- Özaydın İmran, “20 Ekim 1991 Genel Seçimi ANAP Seçim Şarkısı”, erişim: 10.12.2024,
<https://www.youtube.com/watch?v=dUUSCE5jfyg>
- Purves James (1882), Fletcher of Saltoun’s Writings, *The Antiquary*, cilt 6, ss. 150-154.
- Resmi Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14698.pdf>. (erişim: 13.12.2024)
- Saussure Ferdinand (2011), *Course in general linguistics*, New York: Columbia University Press, , s. 67-75.
- Schopenhauer Arthur (2010), *The world as will and representation*, cilt 1, Cambridge: Cambridge University Press, , s. 283.
- Seeger Charles (1977), *Studies in musicology 1935–1975*, Berkeley: University of California Press, s. 35.
- Şahin, Köksal (2014), AKP, CHP ve MHP’nin 2007 Genel Seçim Kampanyalarına Yönelik İdeolojik Bir Analiz, *International Journal of Human Sciences*, cilt 11, sayı 2, s. 1004-1022.

Tanyıldızı Nural (2012), Siyasal İletişimde Müzik Kullanımı: 2011 Genel Seçim Şarkılarının Seçmene Etkisi, *Selçuk İletişim*, sayı 7, no. 2 s. 101-102.

TheKhanate, ""Komüniste kanma Zühtü!" - Adalet Partisi Seçim Şarkısı (1977)", erişim: 11.12.2024, <https://www.youtube.com/watch?v=zovuWQwV2YE>

Prof. Dr. Soner Akpınar

**ÇAĞDAŞ
TÜRK ROMANINDA
6-7 EYLÜL OLAYLARI**

Rumlar Etnisite ve Kimlik

Günce Yayınları

MUNİS FAİK OZANSOY

Yaşamı, Yapıtları, Sanatı

H. Yasemin Mumcu

Günce Yayınları

FAİK ÂLİ OZANSOY

YAŞAM ÖYKÜSÜ, YAPITLARI VE ŞAIRLİĞİ

DOÇ. DR. SEVİM KARABELA ŞERMET

Günce Yayınları

GÜLMECENİN DİLLERİ

Prof. Dr. Ünsal Özünü

Günce Yayınları